

Pratarmė

2016 m. sukako 400 metų, kai Kražiuose Jėzaus Draugijos nariai įkūrė kolegiją. Be Vilniaus universiteto, etninėje Lietuvoje nebuvo kitos tokios svarbios mokymo įstaigos, dariusios milžinišką įtaką visam mūsų krašto kultūriniam gyvenimui. 1608 m. Žemaičių vyskupo Merkelio Giedraičio pakviesti į Žemaitiją, jėzuitai buvo apgyvendinti Kražiuose ir ėmėsi jiems įprastos veiklos. 1609 m. Jėzaus Draugijos ataskaitose minima *Missio Samogitica* 1610 m. jau įvardyta kaip *Missio Crosensis*. 1612 m. šios misijos vadovu paskirtas Jonas Jamielkovskis, kurio pastangomis 1616 m. ir buvo įsteigta kolegija. Kaip tik tų metų rugsėjo 18 d. buvo persikelta iš altarijos namų į naujai pastatytus medinius kolegijos pastatus, tą pačią dieną atidaryta gramatikos klasė, kurios pirmasis mokytojas buvo iš Braunsbergo kolegijos atvykęs Jonas Kochas. Po metų kolegijoje atsirado ir aukštesnės pakopos klasė, kurioje buvo mokoma sintaksės bei poetikos. Jos mokytoju buvo savo pedagoginę veiklą dar tik pradėdantis Motiejus Kazimieras Sarbievijus.

Kražių kolegija greitai tapo ne tik svarbiausia Žemaitijos švietimo įstaiga, bet ir vienu iš reikšmingiausių mokslo, švietimo, religijos ir kultūros centrų visoje LDK teritorijoje. Čia iškyla įspūdingas jėzuitų vienuolyno ir kolegijos ansamblis, viena gražiausių Žemaitijoje laikyta Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia; kaupiama biblioteka, veikia mokyklinis teatras, plečiama ūkinė veikla, vyksta aktyvus kultūrinis ir akademinis gyvenimas, kuris nutrūksta po 1773 m. – Jėzaus Draugijos veiklos sustabdymo.

Kaip Lietuvoje buvo paminėta ši neeilinė sukaktis? Patys Kražiai kolegijos 400 metų sukaktį minėjo tikrai iškilmingai: įvairaus pobūdžio renginių netrūko ir Žygimanto Liauksmينو gimnazijoje, ir Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centre. Tačiau platesnio akademinio diskurso, kurį

būtų galėjęs inspiruoti toks jubiliejus, nesulaukta. Vienintelė šiai progai skirta mokslinė konferencija „Jėzuitų kolegijos ir Lietuvos kultūra: Kražių kolegijai – 400 metų“ (XVI Jurgio Lebedžio skaitymai) įvyko 2016 m. lapkričio 17 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute. Ją surengti padėjo Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centras ir Jėzaus Draugijos Lietuvos ir Latvijos provincija. Konferencijoje dalyvavę mokslininkai iš Lietuvos ir Lenkijos mokslo įstaigų aptarė daugybę temų: kolegijos bibliotekos knygos ir jų likimas, muzika ir vaidinimai teatre, dvasingumo ugdymas bei literatūra, įvairaus pobūdžio jėzuitų palikimas ir jo reikšmė. Kai kurie iš šių pranešimų virto *Senosios Lietuvos literatūros* 44 knygos straipsniais ir publikacijomis, kuriais Lietuvos mokslininkai prisideda prie Kražių kolegijos 400 metų sukakties minėjimo.

Literatūros istorijos problemoms skirti du pirmieji straipsniai. Živilė Nedzinskaitė aptaria Kražių kolegijos dėstytojų ir mokinių kūrybą XVII a., išsamiai analizuoja Žemaičių vyskupams skirtus kūrinius. Onos Daukšienės straipsnis skirtas Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus poezijos adresatams. Jame pateikiami papildyti duomenys apie iki šiol nežinomais arba mažai žinomais laikytus Albertą Turskį ir Levinijų Hielijų, nustatytas neidentifikuotas *Sigismundus Laetus* pseudonimu įvardytas asmuo, tai – Žygimantas Liauksminas. Kražių kolegijos ir jos narių istorijos momentai atspindėti kitoje straipsnių grupėje. Brigita Balčiūnaitė aptaria mokytojų bendruomenę, mokymo programą, jos kaitą, analizuoja mokytojų personalo ypatybes. Liudo Jovaišos tyrimas skirtas 1773 m. panaikintos Kražių jėzuitų bendruomenės narių likimams. Rankraštinio jėzuitų palikimo svarba aktualizuojama Mildos Kvizikevičiūtės straipsnyje, kuriame pristatomas XVIII a. pirmosios pusės Lietuvos provincijos jėzuito kelionės į Italiją aprašymas. Paskutiniai du straipsniai skirti jėzuitiškam dvasingumui ir jo tradicijai. Dovilė Čitavičiūtė aptaria jėzuitų dvasinio ugdymo metodus Mikalojaus Lancicijaus *Meditacijose*, o Vilmos Žaltauskaitės tyrimuose analizuojami jėzuitiškojo dvasininkų ugdymo aspektai XIX a. Lietuvoje. Publikacijų skyrelyje skelbiama Jūratės Petrikaitės surinkta ir parengta Pauliaus Rabikausko susirašinėjimo su lietuvių muzikais medžiaga, kurioje daug iki šiol neskelbtų žinių apie jėzuitų muzikinę kultūrą. Rezenzijų skyriuje Eleonora Buožytė pateikia savo pastebėjimus apie Gražynos Jurkowlanec monografiją *Sprawczość rycin. Rzymska twórczość graficzna Tomasza Tretera i jej europejskie oddziaływanie*. Tradiciškai yra kronikos ir anotacijų rubrikos.

Iš Kražių jėzuitų taip ilgai ir sunkiai statytos bei su meile ir atida puoštos bažnyčios šiandien likę tik pamatų akmenys. Tarp jų tikriausiai yra ir tas kertinis, kurio pašventinimą savo kūrinyje *Sacra lithothesis* apdainavo jaunasis Sarbievijus. Tikėdama, kad yra dalykų, kurių nei žmonės, nei laikas nesunaikina, norėdama, kad tas kertinis akmuo taptų mūsų tyrimų atspirtimi, o būsimąjo Europos poetų Parnaso šviesulio apdainuotas pamaldumas, dosnumas, teisingumas ir tvirtybė įkvėptų naujiems darbams

ŽIVILĖ NEDZINSKAITĖ

Romae, in festo Conceptionis B. V. M. anno 2017